

451581

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL IX No. 13
25 MARTIE 1928

În acest număr: *Între demagogie și cerebralitate de Octavian Goga; Prea târziu de I. Agârbiceanu; O manifestație politică la Cluj de Alexandru Ilodoș; Un centenar în plină actualitate de D. I. Cucu; Scrisori din Basarabia de D. Iov; Thora și Talmudul de A. H.; Cronica politică: Adunarea dela București, Alte probleme ale zilei de Ion Balint; Gazeta Rimată: Retragerea din Parlament de Abdul-Bacșiș-Meremet; Insemnări: Libertatea presei, Obrășnicie, Visul lui Honigman, „Dați năvală, Ura!”, Tot libertatea scrisului, Reportajul adversarilor, Făuritorii Unirii, „Societatea Ateleților Spirituali”.*

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: STR. N. IORGA No. 2

UN EXEMPLAR 10 lei

Țara Noastră

Intre demagogie și cerebralitate

Dumineca trecută Clujul s'a împărțit de două manifestări publice, care prin caracterul lor deosebit iau aspectul a două simboluri și trebuie să tragă în cumpăna judecării noastre.

În fața bisericii unite din localitate stăteau Duminică pălcuri de credincioși veniți din împrejurimi la îndemnul preoșilor, ca să facă o protestare împotriva legii Cultelor ce-a plănuit guvernul și care, se știe, a avut darul de-a nemulțumi adânc clerul greco-catolic din Ardeal. Mulțimea ieșită de la slujbă se pregătea pentru procesiune. Erau bărbați și mai ales femei cu ochii iluminați de tânguirea troparelor și cu aceea răscolire mistică a sufletului, care scrie pe obrazul țăranilor noștri umbră de îngrijorare. Preoși în odăjdii se așezau sub fluturarea praporiilor, în vreme ce moșnegii își făceau cruce la apariția icoanelor sfinte. Peste tot făcere cuvicoasă și-un fior de fanatism religios deasupra capetelor descoperite. Atunci s'a petrecut momentul plin de-o tristă semnificare. De pe balconul de peste drum un glas răgușit de agent electoral și-a dat drumul: *Frațiloor!*... Cascada impură de vorbe grosolane a umplut deodată atmosfera, ca o năvală de funingine pufoasă din coșul unei fabrici de tăbăcărie. Era politicianul care și făcea meseria lui ordinară din fereastra gazetei „Patria“, hotărât să escamoteze și acest prilej de creștinească înfiorare, trăgând jarul la oala lui. În clipa cea dintâi poporul a stat prost și n'a priceput răcnetul, iar câteva femei au fițat speriate ca de-o nenorocire. Dumirierea însă n'a întârziat, fiindcă patriotul din balcon îmbrăcat în tricolar a continuat să urle cu desnađejde: *...hoșii... guvernul... tâlharii... Ardealul... regățenii... jos cu ei...* Cunoscutul dicționar al demagogiei curente era pus la contribuție pe deantregul cu toată avalanșa de injurii... Firește, că s'a stricat praznicul și frica lui Dumnezeu s'a risipit repede de pe frunțile descreștite, făcând loc unor sentimente foarte profane.

De subt prapore au început să se tragă spre balcon țărani ademeniți de jargonul trivial, biserica a rămas orfană, procesiunea cu icoanele s'a nămolit în indiferență, adevărurile abstracte s'au întunecat din nou după ce-au mijit în treacăț mulțimei, iar demagogul frivol și-a frecat mâinile ca după o bucurie mare...

Paralel cu această ofensivă consacrată din tabăra domnului Iuliu Maniu, în sala mare a hotelului New-York aproape o mie de intelectuali ardeleni din partidul poporului și-au dat întâlnire subt prezența generalului Averescu. Era, de sigur, și aici o manifestațiune politică a unei alte grupări care-și afirma credința ei. Dar câtă deosebire de chiotul de pe balcon! Inlăturând orice cochetărie cu galeria, ferindu-se de orice tranzație cu logica obișnuită a cuceririlor ieftine, adunarea asta nu s'a desfășurat decât între barierele rațiunii, fără răscolire de instincte, fără gargariseli retorice și fără violențe de limbaj. Cine a ascultat cuvântarea de superioară justificare a lui Lupăș sau analizele psihologice ale lui Agârbiceanu a resimțit toată vremea că se plimbă prin alte regiuni de gândire și de considerații morale, că aici e o materie cenușie care se cheltuiește, fixând în auditoriu o normă ierarhie a valorilor...

În adevăr, cele două adunări, concomitente dela Cluj cu structura lor disparată dau formula reală a situației și înfățișază strigătoarea deosebire între două curente care merg paralel și fac apel la bruma de opinie publică a societății noastre. Ca deunăzi la Cluj, așa e pretutindeni pe tot restul Ardealului și peste munți în vechiul Regat la fel. E o dualitate sufletească în dosul mișcării politice, o diferențiere de ordin cultural a două soiuri de oameni îndrumați de alte orizonturi intelectuale. Demagogia domnilor Vaida-Maniu-Mihalache nu e numai rezultatul unei educații cetățenești greșite sau a unor orientări cronate, ci poate mai mult a unor exigențe cerebrale reduse. În definitiv, ce-i poate determina pe acești oameni la o svârcolire atât de tenebroasă, cum se pot complăce la adăpostul unor lozince așa de simpliste și în tovărășii așa de contestabile? Sunt ei răi români, e o eclipsă de patriotism în mintea lor? Chestiunea mi se pare mai puțin complicată și de-aceia mai primejdioasă. Toată mișcarea lor rezultă din nivelul intelectual care-i povățuiește, ea poartă în mod fatal marca acelei absențe de cerebralitate, care i-a urmărit neconținut în viață. Faceți o trecătoare descindere la producția individuală a celor trei matadori și cântăriți câte carate de inteligență creatoare reprezintă. Cu ce se va duce fiecare din ei în fața posterității, în ziua când sbârniiala asta goală se va sfârși și pământul își va cere prada lui? V'ați întrebat vreodată ce va purta subțioară domnul Iuliu Maniu în această neplăcută călătorie în eternitate? Ce s-a măcinat, bunăoară la morișca d-lui Vaida, sau ce se găsește în traista d-lui Mihalache? Ca să vă lămurii degrabă, cești discursurile cu invariabilele reclamații de „dreptate socială“ ale popularului șef național-țărănesc, cești delicatele interviewuri ale domnului Vaida, sau numeroasele metafore din ale milităriei, cu care tribunul dela Topoloveni își propagă mica lui revoluție... Cești și drămuși! Veți înțelege imediat că

demagogia lor nu e atât expresia unei conspirații politice, cât explozia antipatică a unui subsoț intelectual. Tocmai din această pricină tulburarea asta e periculoasă, fiindcă orientarea greșită a omului superior se poate schimba în fața unui argument nou, câtă vreme suficiența e permanentă și nu se mai vindecă cu nici o alifie.

De-aceia protestarea împotriva acestor antreprenori de popularitate trece dincolo de domeniul politic și devine pur și simplu o elementară datorie de bună creștere, un fel de gest reflex natural al omului civilizat. Reacțiunea împotriva josnicei mobilizări a pornirilor rele, care agită încă masele, trebuie să înceapă. Demagogia trebuie să-și rupă gâtul și toți derviișii urlători trebuie reintegrați în obscuritate. O sfântă alianță a bunului simț se va face, mai curând sau mai târziu, în măsura triumfului ideilor de cultură pe solul nostru.

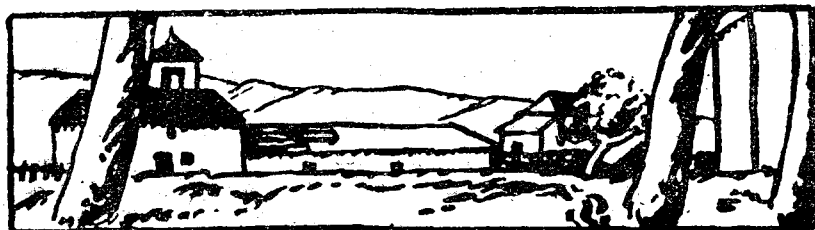
Lupta între demagogie și cerebralitate e angajată și asupra rezultatului final nu poate avea nici un om în toată firea vre-o îndoială. Puțină așteptare încă, lăsați-i să-și cânte cântecul, ca să fie bine priceput și vom vorbi atunci...

Fiiți liniștiți, lumânarea de său în luptă cu becul electric nu are nici o șansă, ori cât ar crede că mirosind urât e mai aproape de secretele mulțimii...

OCTAVIAN GOGA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Prea târziu!

„Nu este vremea subț cârma omului, ci bietul om subț vremei“. Înțelepciunea bătrânului cronicar moldovean pare a se bate în cap cu teoria „oamenilor mari“, cari ei ar avea, subț puterea și îndrumarea lor, crugul vremilor. De câteori nu ni-e dat să citim ori să auzim, că o epocă se deschide în istoria lumii, sau a unui popor, cu cutare om mare.

Noi înclinăm să credem, și nu de azi, în maxima cronicarului moldovean, rezultanta experienții milenare românești, a dureroasei observații făcută pe socoteală proprie, în cumplitele încercări ale soartei din veacurile trecute.

Vremea vine din infinit și curge în nemărginire, și poartă subț hlamida sa opacă germeii transformărilor. Omul mare nu este alt-ceva decât cristalizarea într'o conștiință umană a vuetului surd, care curge prin sufletul nației sau al umanității într'o anumită clipă. Când el se arată și vorbește lumii, este înțeles și urmat tocmai din motivul că este expresia glasului din adâncurile comune tuturor.

Pot fi momente în viața unui popor, când să ne pară că vremile sunt mari, dar omul mare nu se arată nicăiri. Când se prezintă astfel cazul, credem că el, omul mare, nici nu există. Sau vremile nu sunt mari, cum ni se pare nouă.

Dar mai poate surveni și următorul caz: vremile mari, până la plămădirea lor deplină, — moment greu de precizat — nu-l dau pe omul mare. Până atunci se ridică, și de ici și de colo, câte unul, care spune că el ar fi „ceva mare“. Mulțimile se mișcă, se agită parțial un restimp, apoi îl părăsesc. Omul mare cu adevărat nu începe nici odată cu vorba, ci cu fapta.

* * *

Omul e subț vremei și într'un înțeles mai strâmt. Orice lucru care nu e făcut la vremea sa, ori nu mai poate fi realizat, ori dacă

se încercă, e prost, nerecușit făcut. Și aceasta în înțelesul că, s'a lăsat să treacă momentul potrivit. Potrivit cu împrejurările, posibilitățile, dar mai ales cu dispozițiile sufletești dintr'o anumită clipă.

Plămădirea integrală pentru izbucnirea la viață a unei noi realități, de perfecționare a vieții, are diferite etape. De câteori, în cursul acestei evoluții, nu se ivește omul comun; dar talentat, care să facă lucrul la vremea sa, putem afirma că însuși procesul de evoluție se prelungește. Pentru că adâncul vuet ce curge prin noi are nevoie, din când în când, să iasă pe-o clipă până la suprafața vieții, să arunce aici o ancoră, pentru ca în momentul în care va izbucni întreg și pentru totdeauna la lumină, să aibă de ce se sprijini. Altfel izbucnirea în loc să fie o biruință, poate ajunge o catastrofă.

Tar aceste ancore le împlântă la suprafața vieții oamenii talentați, cari înțeleg și cutează să facă lucrurile de-o importanță mai mare la vremea lor.

De câteori în viața individuală ca și în aceea colectivă a popoarelor nu se ridică suspinul dureros: Prea târziu! Și nu e numai un regret pentru ceea ce n'ai realizat, ci și conștiința că vremea, — cu condițiile ei și cu posibilitățile sale sufletești dintr'o anumită clipă, — nu se mai întoarce înapoi...

* * *

N'am trecut prin vremuri mari? N'am avut oameni mari dela 1914 până azi? Alte frământări, alte războaie, au arătat de obicei pe omul mare: un conducător politic sau unul militar. Sau o personalitate care îmbina pe amândoi. Dar marele războiu din urmă, cu ariășele forțe desfășurate, n'au mai putut arăta pe omul mare, ci numai pe *poporul mare*. Popoarele, în totalitatea lor, cu toate forțele lor vitale, s'au măsurat. Omul n'a putut eși de-aici decât strivit, ori ce nume, numai cu o aureolă trecătoare. Eroul, omul mare al războiului trecut este *soldatul necunoscut*, care simbolizează însuși neamul. Și, observați, aceasta e realitatea nu numai la noi, ci la toate popoarele cari au luat parte în războiu.

Din acest motiv pornește și o altă realitate: cum vremile mari nu s'au terminat cu încheierea tratatelor de pace, ci ele continuă și azi cu năzuința spre cristalizarea unor noi realități etice și sociale spre a porni o epocă nouă în istoria omenirii, inspiratorul de azi e anonim ca și poporul. Toate ideile generoase, după războiu, n'au pornit dela omul mare, ci adie ca o mireasmă a sufletului popular.

Au adiat și la noi încă din anii războiului.

În Moldova se purificase, în fața morții, o întreagă generație care-și pusese ca țintă a vieții o lume nouă în România-mare: scuturarea de sub povara unui sistem politic, care nu putuse ferici vechiul Regat, și despre care presimeau cu toții, că nu va putea ferici nici Tara întregită. Oamenii din *toate* partidele politice și fără partide, aprinși de căldura noului ideal, făceau jurăminte să-și ofere forțele întregi pentru o mai temeinică și mai dreaptă așezare a vieții de Stat.

Românii din celelalte provincii cari trăiau în Moldova, ne-am dat seama în curând că, sub continuarea și permanentizarea sistemului politic dominant, nu vom ajunge să vedem vremuri așa de bune, cum le-am așteptat.

Și din sufletul românesc unitar se ridica atunei aceeași convingere: dușmanul comun în fața cărui stăm, și de care, în mare parte, erau de vină vremile nenorocite din trecut, nu oamenii, iar neamul românesc de baștină nu era de vină de fel, — sistemul politic dominant, deci, — căci el era dușmanul comun, nu poate fi biruit decât prin două metode: ori pe o cale revoluționară, pe care o contemplam sub forma unei lovituri de Stat, — deci lipsită de primejdia luptei fratricide sau năvala străinilor: ori pe o cale de evoluție, prin adunarea într'o singură tabără a tuturor celor ce doreau sincer o schimbare de sistem, și erau gata să aducă jertfă pentru ideal.

Deși am fost poreclit naiv pentrucă, în Moldova încă, am crezut în posibilitatea cca dintâi, fără nici o primejdie pentru țară, mărturisesc că și azi o văd încă posibilă pentru *vremile de-atunci*, întrucât privește ajutorul necondiționat pe care l-ar fi dat poporul, — armat și nearmat. Dar al doilea element al posibilității, încă de atunci m'am convins că nu există. Anume pentru reușita acestei metode revoluționare era absolută nevoie de concursul necondiționat al oamenilor cu autoritate din *toate* partidele politice. Când am propus o astfel de coaliție, am văzut că-i imposibilă din cauza dușmăniei și rivalității dintre fruntași.

Și încă atunci am ajuns la convingerea, mărturisită în fața multora: „Generația care am făcut sau am trecut prin războaie, nu vom ajunge să vedem România mare așa cum am dorit-o. O să urmeze frământări de decenii“.

Pentrucă nu mai rămânea decât calea a doua pentru a realiza idealul altui sistem politic: aceea a evoluției...

* * *

Dar pentru a grăbi cel puțin procesul acestei evoluții era nevoie arzătoare și grabnică pentru coaliția tuturor celor pe cari îi vedeam apostoli ai noului ideal.

Am propus coaliția în 1919, în primăvara anului 1920, când la congresul dela Alba Iulia al partidului național am dus, cu alți prieteni, programul partidului național-țărănesc, și când, la consfătuirea premergătoare, fuziunea celor trei partide susținută de mine, a întrunit din 66, aplauzele alor 62.

Dar fuziunea nu s'a făcut Momentul istoric a fost pierdut. Și înzădar s'ar mai crede că el a revenit peste șase ani, după ce partidele acum nu mai aduceau cu ele sinceritatea și stima reciprocă ce era în 1920.

Am propus în 1922 retragerea din alegerile generale când a intervenit ordonanța cu noaptea fatală. Un gest de protestare și de

energic. Nu s'a primit. Am propus, după alegeri, să ne prezentăm Regelui și să ne depunem mandatele. Nu s'a primit.

În cursul anilor dela unire s'au pierdut rând pe rând momentele cari puteau da o coaliție menită să accelereze procesul evoluției către un nou sistem politic.

În acest interval energiile s'au risipit zadarnice. Entuziasmul de pe front, pentru refacerea politică a țării, s'a evaporat sub presiunea vremilor. Românii din provinciile unite au început să înțeleagă ce însemnează a bate la porțile puterii. Peste granițe, România a ajuns tot mai izolată.

Ar fiina mult să descriem întreg procesul ce-a urmat din motivul, că oamenii cu talent n'au știut, ori n'au cutezat, să facă lucrurile la vremea lor.

Va fi de-ajuns să constatăm, că cursul pe care l-a luat viața noastră publică, datorită acestei împrejurări, nu este acela care să însemneze accelerarea procesului de evoluție către un nou sistem politic, ci unul care o va face cât mai lentă.

Cel vechiu și-a împlântat rădăcinile în toate provinciile, în reprezentanți ai tuturor partidelor politice.

* * *

Și tocmai când s'a ajuns aici, se mai crede că metodele de violență rudimentară pot ajuta repede!

Este prea târziu! Vremile au trecut peste noi, nerealizând ceea ce trebuia la vremea sa.

Azi, chiar dacă materialmente violența ar reuși, tot e prea târziu. Pentru că nu mai avem acelaș material omenesc pe care l-am avut în 1918, de amândouă laturile Carpaților, sau, cel puțin, am crezut că le avem. Azi o schimbare de guvern, din nenorocire, nu mai poate fi sinonimă cu o schimbare de regim rapidă, fiindcă toate partidele politice oferă aproape acelaș material uman. Dorim din inimă o probă, pentru a reveni cât mai în grabă toată lumea la realitate.

* * *

Pentru schimbarea sistemului politic — revoluția noastră — azi nu ne rămâne decât drumul evoluției, poate și cel mai temeinic, cel mai sigur, pentru a ajunge la rezultate statornice. Deși împotmolită din pricina oamenilor cari nu și-au făcut lucrul la vremea sa, ea poate fi încă, și de-acum, accelerată. Lăsată în voe, la capătul ei nu vor ajunge decât nepoții. Iar accelerarea, azi nu se mai poate închipui fără o nouă educație, o nouă etică, pe lângă vechea condiție a unirii tuturor forțelor bune ce ne-au mai rămas. Și accelerarea procesului nu se mai poate face prin exagerări de dreapta ori de stânga, ci numai pe drumul ouminte de mijloc.

I. AGÂRBICEANU

O manifestație politică la Cluj

Sunt foarte multe feluri, în cari se poate manifesta vitalitatea unui partid politic.

Această putere de viață se exteriorizează, adeseori, printr'o tendință nepolitită de acaparare. E cazul partidelor politice înzestrate, cum am zice, cu o zdravănă poftă de mâncare. Tubul lor digestiv funcționează cu o admirabilă precizie. Stomacul e de un volum neobișnuit. E aproape de necrezut cât sunt în stare să înghită!... Bănci naționalizate, societăți cointeresate, întreprinderi camuflate, toate sunt cu plăcere înghițite și repede mistuite. Nu e nicio mirare, că partidul crește și partizanii se simt foarte sănătoși... Până la o vreme, când încep să constate, că mișcările li s'au îngreunat și că îi înțeapă pe la încheieturi. Se arată atunci la orizont fenomenele de suprasaturație, apar simptome îngrijitoare de îmbătrânire, e sfârșitul fatal al unei alimentații prea abundente.

Nu mai spunem, că în această situație se găsesc astăzi liberii noștri, fiindcă suntem convinși, că majoritatea cititorilor au și înțeles dedesubtul comparației noastre.

Mai cunoaștem, apoi, alte partide politice, cari își dovedesc dreptul lor la existență, strigând foarte tare. Ele se agită mult, adună cetățenii pe la răspântie, lansază lozince atâtaștoare, injură și făgăduiesc. Unii filosofi, iubitori de formule paradoxale, au afirmat cândva, că ura e o forță creatoare. Noi nu credem, fiindcă, de pildă, suntem convinși, că Pasteur, dacă ar fi urât pe semenii să n'ar mai fi născocit niciodată un leac împotriva turbării. În orice caz, recunoaștem, că ura deslănțuită poate fi un semn impresionabil de vitalitate. Pe tărâmul luptelor publice, de asemeni, rezistența coardelor vocale nu e o însușire de neglijat. Posibilitatea de a atâta instinctele mulțimei, cu atât mai puțin... Decât, de la un timp, fiind puse la încercări prea grele, glasurile răgușesc, iar revolta, cheltuindu-se în interjecții fără consecințe, se epuizează.

Cine vrea, n'are decât să spună, că aceasta e maniera de a se zbuclumi a partidului național-tărănesc. Nu ne opunem. Ne-am gândit și noi la oarecari asemănări.

Însfârșit, sărind peste alte categorii mai puțin interesante, bu-

curoși ne oprim în fața partidului politic, care se trudește să-și călească energia sa luptătoare la flacăra curată a cugetării. Un asemenea partid, năzuind să concentreze în rândurile sale forțele cele mai de seamă ale intelectualității, poate să simbolizeze într-o zi, în fața lumii întregi, creerul unei națiuni. Un organ mai de preț, desigur, decât tubul digestiv sau decât coardele vocale... Nicio țară nu și-a realizat vreodată năzuințele ei prin samșari sau demagogi. Mai mult decât orice a fras totdeauna în cumpănă o voință hotărâtă și un gând limpede, pus în serviciul unei idei. Iar izbânda va fi mereu a acelora, cari știu bine ce vor, fiindcă nu vor nimic pentru ei...

Nu vom adăuga, care anume dintre partidele, cari își dispută astăzi în România întregită onoarea de a cârmui, se silește mai mult să-și păstreze sângele rece, pentru a descifra la lumina neturbată a rațiunii înțelesul îndatoririlor sale. Nu vom arăta unde s'a adunat mai puțină patimă și mai multă cerebralitate. Unde sunt mai puține veleități de monopolizare a bogățiilor țării și mai multe scrupule de simțire patriotică. Toate acestea sunt vorbe goale, dacă îndărătul lor nu pulsează o evidentă realitate. În vâlmășagul întrecerilor politice din zilele noastre nu contează decât adevărurile, cari se impun dela sine.

* * *

La lumina acestor constatări vom vorbi însă despre manifestația politică dela Cluj a ardelenilor din partidul poporului. Nu se poate tăgădui, că a fost o demonstrație impunătoare de solidaritate în jurul unui program limpede; o mărturisire publică a credințelor, cu cari au plecat la luptă un mănunchi de oameni, conștienți de marile nevoi ale vremii, gata să ia asupra lor sarcina cea grea a conducerii, dar chibzuindu-se din bună vreme asupra mijloacelor celor mai potrivite, pentru a face față împrejurărilor.

Cele câteva sute de intelectuali, adunați Duminica trecută în sala dela „New-York” nu s'au strâns acolo, nici să anunțe, în răcnete desarticulate, o mișcare revoluționară, de pe urma căreia să profite dușmanii noștri, nici să se sfătuiască asupra celor mai bune metode de exploatare a provinciei unde se aflau. A spus-o d. Octavian Goga, dela început: „Acești oameni nu sunt un sinedriu de intriganți, cari cred că pot să exploateze Ardealul punându-l pe acțiuni. Aci nu se găsește flamura roșie, mai mult sau mai puțin pătată, a demagogiei, ci praporul inteligenței acestui colț de țară. În alte părți strigă acum glasul răgușit al instinctelor deslănțuite, aci se rostesc sentințele rațiunei”. Și, pentru ca să nu planeze nicio umbră ambiguă asupra evidentului caracter provincial al întrunirii, directorul *Țării Noastre* a precizat, în cuvântarea sa, o atitudine categorică în privința guvernării de care e împărțșit astăzi Ardealul: „Noi am combătut regionalismul, noi suntem autorii doctrinei unității naționale, noi am cerut libera circulație a valorilor pe suprafața României-întregite. Noi am câștigat astfel dreptul de a lovi regionalismul de ori-unde ar veni. N'avem niciun motiv să combatem regionalismul dlui Iuliu Maniu și

să cruțăm regionalismul dlui Vintilă Brățianu. Fie că o erezie pleacă dela Satu-Mare și se oprește la Brașov, fie că pornește dela București și se întinde până în valea Timișului, ea e tot atât de păgubitoare pentru economia sufletească a țării". Cuvinte respicate și sincere, înfățișând, fără îndoială, unica rețetă de conciliere a tuturor intereselor particulare, pentru întărirea marelui principiu al solidarității românești între toate provinciile aceleiaș patrii. Iată, prin urmare, fixat în ochii tuturor, locul pe care partidul poporului în ocupă al vâltoarea hărțuierilor locale ardelen, cași în arena cea largă a întrecerilor politice din toată țara. Partidul poporului reprezintă, găsindu-se într'un război de-o potrivă de legitim cu două exagerări, concepția armonizării tuturor doleanțelor regionale la lumina principiului călăuzilor al unității naționale.

Urmărind această politică, — după cum atât de luminos a arătat d. dr. I. Lupaș, — partidul poporului se consideră în consonanță perfectă cu tradițiile luptei naționale din Ardeal. — „Dacă eci, cari au întemeiat partidul național la 1848, a spus fostul ministru al Sănătății, s'ar scula din morminte, ar binecuvânta cărările partidului poporului și s'ar îngrozi de faptele național-tărăniștilor". Iar d. Vasile Goldiș, în expunerca pe care a citit-o, a apăsas asupra vorbelor: „Încheierea primei decade a unirii trebuie să ne găsească pe toți patrioții români hotărâți la conclucrarca frățească pentru apărarea țării și îndrumarea ei pe calea adevăratei consolidări. Să ne iubim mai mult țara, de cum ne urăm prostește unii pe alții. La nicio operă a unii nu mă voi angaja, dar sunt gata a aduce oricare jertfă pentru consolidarea țării și solidaritatea națională, alături de bărbatul înțelept, care ne prezidează".

Aceiaș suflu de sinceritate a străbut fiecare discurs rostit, aceeaș atmosferă de spovedanie a minții a planat asupra capetelor tuturor, aceeaș nevoie de a căuta o justificare superioară a animat rostul fiecărei declarații de adeziune. Distinsul profesor universitar d. dr. Silviu Dragomir, în mărturisirea sa de credință, a arătat, că cei ce s'au strâns astăzi în aceeaș tabără politică sunt legați între ei de o zburciumare continuă de două decenii în slujba aceloraș idealuri. — „Noi suntem aci toată generația *Lucațărului*, care a însemnat în Ardealul ce se deștepta acum un sfert de veac mai mult decât un curent literar. Era goarna de chemare a celor câțiva fineri, pe cari binecuvântata dărnicie a providenței i-a făcut să recunoască cu o clipă mai curând datoria ce le-o impune noua ideologie a naționalismului român". Iar mai departe: — „Acțiunea lui Goga dela început până astăzi a rămas în aceeaș linie neînteruptă. Unirea dela 1918 nu încheia un capitol din viața sa, nici nu închidea o serie de aberațiuni, de cari s'au făcut culpabili unii fruntași politici dela noi. Ea este aceeaș, penetrată de un principiu pe care niciodată nu l'a trădat, de ideia națională, misterul de procreație a acestui neam și singura lui formulă pentru ziua de mâine. Arhivele curșilor străine rezervă încă surprize pentru mulți dintre fruntașii, cari până la 1918, fie că păzeau patrimoniul pajurei blestemate pentru moștenitorul nenorocit, pe care îl pândea coasa morței, fie că se plimbau în ceasurile grele ale Ro-

măniei făurind planuri în iatacul lui Beldiman dela Berlin sau în cabinetul cutărui Erzberger. Niciodată însă Cioga n'a părăsit concepția sa politică, ce pornește din conștiința organică a unității neamului său, și n'a alergat după himere, cari s'au risipit ca fumul subț fulgerarea clipei de izbândă“.

Demnă de reținut a fost frumoasa expunere, prin care d. Ion Agârbiceanu și-a explicat înscrierea sa în partidul poporului: — „Mulți dintre noi ne-am zis: partidele politice sunt o necesitate inexorabilă, fără ele nu se poate concepe viața de stat, numai prin ele se poate realiza o cărmuire și o administrare rațională a statului. Să le privim deci în față, să le judecăm ca să ne putem da seama, care dintre ele sunt acelea pe care se poate sprijini statul, care pot corespunde înțențiilor și însușirilor de rasă ale neamului nostru. Când ne-am dat seama, că consolidarea unirii nu se va putea realiza nici pe calea acaparărilor cointeresate, nici pe aceea tot atât de primejdioasă a agitațiilor demagogice și a vorbelor goale, când ne-am dat seama că programul integral al neamului nu poate fi înlăptuit cu aceste mijloace, ne-am hotărât să purcedem la o revizuire de conștiință. Odată făcută această judecată, nu ne-a fost greu să găsim calea care ne apropia de virtuțile rasei, care ne ducea spre acel partid și spre acel om de mare valoare, care le reprezintă“. Iată ceeace dă, într'adevăr, un preț deosebit fiecărei noi tovarășii înregistrate în partidul poporului. Fiecare dintre ardelenii cari au venit să se însiruie subț steagul acestui partid a procedat mai întâi la un astfel de examen de conștiință, cântăriind, în sfatul ținut cu sine însuși, argumentele cari pledau în favoarea sau în potriua unui asemenea pas politic. Ei au venit împinși de o supremă convingere, și rămân acolo unde se găsesc, nu pentru că așa s'au pomenit, sau fiindcă au fost răsplățiți cu un loc bun într'un consiliu de administrație. Ei nu sunt nici aderenți tocniți cu simbric, nici clientelă electorală inconștientă, câștigată cu vorbe mari și promisiuni deșănțate. Prezența lor în rândurile strâns unite, cari urmează pe Generalul Averescu, e rodul unor îndelungate chibzuiuri, e rezultatul unei opere de analiză cerebrală și al unui unison de simțire.

Se poate o garanție mai deplină, pentru vitalitatea unui partid politic, decât această probă de foc, prin care a trecut fiecare combatant al lui?

* * *

De aceea, suntem convinși, că Generalul Averescu n'a spus numai o amabilitate convențională, atunci când s'a arătat pe deplin mulțumit de examenul de forțe, pe care l'a prezidat la Cluj. Cu o asemenea armată de colaboratori, oricând se poate asigura o bună guvernare pe seama unei provincii, mai ales, când, la conștiința lămurită a țelurilor urmărite se adaugă avantajul indiscutabil al experienței câștigate de-a lungul a două guvernări.

Fostul președinte al Consiliului a subliniat cu obișnuita sa finețe înțelesul acestei împrejurări, adăugând că programul viitoarei guvernări

a partidului poporului se descifrează ușor din activitatea trecută a acestui partid. Un organism politic, care a avut în mâinile sale în două rânduri destinele țării în împrejurări atât de dificile, are tot dreptul să se înfățișeze cu o tradiție a sa. Trecutul, oricum, rămâne o garanție. În acest sens, d. general Averescu a schițat punctele cardinale ale unor înfăptuiri viitoare: — „Am spus, că guvernele se uzează și trebuie să plece după un anumit timp. Dar noi am fost opriți în plină ascensiune, și cerem continuarea operei noastre. Noi am stabilit ordinea în haosul care era la 1920. Vom continua opera noastră de rânduială. Noi vom stabili ordinea și rânduiala, pe bazele pe care e așezată alcătuirea noastră de stat. Vai, de acei ce se vor atinge de aceste temelii! După dărâmarea frontierelor politice, noi am căutat să dărâmăm frontierele sufletesti. Vom lucra în așa fel, ca să ne desăvârșim opera. Noi am lucrat pentru realizarea armoniei sociale. Pe calea aceasta am mers și vom merge mai departe.” Șeful partidului poporului a pomenit, în continuare, despre înfăptuirile ce sunt de așteptat în materie agrară și pe terenul economic, legând și aci firul unei fecunde continuități. Iar în ceea ce privește politica externă s'a mulțumit să se rezume astfel: — „În ceea ce privește politica externă ajunsesem să ridicăm prestigiul țării la nivelul pe care îl cunoașteți. Nu fac niciun comentariu. Însă drumul nostru este indicat și avem tot interesul și toate posibilitățile să-l urmăm.”

Nu se poate, ca opinia publică să nu înregistreze cu satisfacție o asemenea manifestație politică, străbătută de la început până la sfârșit de bun simț și seriozitate. În penibilă dezorientare de astăzi, când o ceată de profesioniști ai necazurilor populare cutreeră țara de la un capăt la altul, încercând să ațâțe spiritele, și așa destul de agitate, judecata celor cari privesc situația cu tot calmul necesar, preocupându-se numai de apărarea marilor interese naționale, e mai de preț decât oricând. Guvernul actual, săvârșind greșeli peste greșeli, cu deosebire în ceea ce privește problemele ardeleni, simțind el însuși că puterile îl părăsesc, va înțelege în cele din urmă gestul ce-i rămâne de făcut.

Partidul poporului, dacă va fi chemat să ia în mâinile sale, din nou, conducerea țării, se va putea sprijini în Ardeal pe un grup compact de forțe politice, alcătuit din tot ce are mai distins ca intelectualitate această provincie. Adunarea de la 18 Martie a dovedit-o cu prisosință. Între anarhie și tiranie se înfățișează aci o cale de mijloc, pe care nimeni n'are dreptul s'o ignoreze.

ALEXANDRU HODOS

Un centenar în plină actualitate

În nicio altă împrejurare literară, teoria critică a lui Taine nu pare mai mult perimată, decât făcând o paralelă între cele două personalități, cari stăpânesc culmele literaturii norvegiene, din veacul trecut. Născuți în acelaș mediu sever, pe acelaș pământ inospitalier și formați în aceeași societate formalistă, pedantă, sectară, Bjørnsjerne Bjørnson se înfățișează ca un romantic grandilocvent și confuz, în felul lui Victor Hugo, care încânta, fără să sdruncine, sensibilitatea mărginită a contemporanilor; pe când Ibsen se desprinde brutal, înfruntând prejudecăți bătrâne, biciuind o ancestrală lenevie de cugețare, rupând zăgazuri acceptate și respectate cu sfințenie. Nordici, totuși, și unul și altul; cel dintâi înfățișând înclinarea oricărui societăți de a se anchiloza în formulele prezentului; cel din urmă aruncându-se pasionat în necunoscutul ideilor regeneratoare.

Din acelaș material uman s'au determinat două opere opuse, și din acelaș mediu s'au detașat două temperamente reprezentative cu totul deosebite.

Ca și Bjørnson, solitarul care se naștea acum o sută de ani la Skien, a început prin a fi un romantic. Era influența fatală a ideilor timpului, de sub stăpânirea căreia Ibsen s'a descătușat de îndată ce personalitatea lui literară a început să prindă pene în aripi. Dar chiar din începuturi, influența școlii romantice a putut determina o atitudine, fără să altereze însușirile specifice ale literatului, care avea să dăruiască omenirii o nouă și bogată operă dramatică. Ibsen a făcut cu moderație și simplitate acest popas în făgașul croit pentru timpul său. Literatura elevului de farmacie de la Grimstad, ca și cea a medicinistului de la Christiania și a regisorului de la teatrul lui Bull din Bergen nu e literatura romantică a lui Bjørnson. „Inger d'Eastrot” se înrudește cu Lady Macbeth și poartă în lipsa de bombastic a stilului și absența neprevăzutului din tehnică, pecetea realismului său simbolic, care avea să înceapă cu durcroasa experiență a „Comediei dragostei”.

Ibsen trecuse regisor la Teatrul Național din Christiania și isbutise să-și joace cu mult succes, încheind seria dramelor sale istorice, „Pretendenții la tron”. Satira nemiloasă de realism din „Comedia dragostei” ridicase împotriva-i toată ura burgheziei, care s’a simțit deodată descoperită, fără să înțeleagă ideea de prefacere, pe care o aducea poetul în această primă comedie de moravuri a literaturii norvegiene. Intre timp, temperamentul lui hotărît isbutise să-i sporească adversitățile, prin atitudinea pan-scandinavă, pe care și-o adoptase față de războiul dintre Danemarca și Germania. Hulit, batjocurit, nerecunoscut, Ibsen a luat drumul pribegiei. Departe de vatra de acasă, în viața exuberantă a Italiei, profetului alungat din țara lui i se deschideau noi orizonturi. Contrastul dintre amintirile celor dintâi ani și lumea nouă înconjurătoare, avea să-i dea elementul de eternitate, pe care din observarea mereu acelorași lucruri nu ar fi ajuns să-l distingă cu atâta claritate. La Roma scrie el acel turburător poem filosofic, care este „Brand”, acel Faust-scandinav, care i-a adus celebritatea, din țara, pe care o combătuse cu atâta pasiune, de dragul ideii pan-scandinave. În Germania, imnul acesta închinat puterii de voință subordonată idealului, a găsit mai întâi înțelegere și admirație. Pribeagului Ibsen i se oferea un adăpost cald, pentru visurile lui nemărginite. „Peer Gynt” închinat puterii de fantezie și variație a naturii, s’a născut din această încurajare, venită de la dușmanii de ieri. Ciclul operii dramatice filosofice a lui Ibsen se încheie cu „Împărat și Galilean”, pentru a încununa o lungă, sbruciumată și bogată perioadă de formație literară. Ispitit ca și Merejkowski, mai târziu, de sguđuuitoarea tragedie ce se desprinde din apostasia lui Iulian, Ibsen a dat una din cele mai ciudate și mai admirabile opere ale secolului trecut.

Din aceste culmi ale cugetării îndrăznețe, spiritul lui de vizionar e chemat la realitatea înconjurătoare de tainice resorturi interne. Neconștient sensibil la tot ceea ce este produs al vieții, Ibsen nu poate să rămână nepăsător la spiritul de brută realitate, pe care îl manifestă împrejurările de la 1870. Un suflu nou străbate omenirea, smulgând-o din marasmul ideilor generoase de la 1848, și precursorul tresaltă la o nouă chemare. După cum o mărturisește, cu alt prilej, în „Constructorul Solness”, Ibsen renunță de a mai zidi biserici cu turnuri ameșitoare pentru ideal, ci se mulțumește „să zidiască locuința, unde oamenii să-și poată adăposti căminul”. Dator vieții cu însăși viața lui, el revine la viața, în care a fost hotărât să trăiască, să o simtă și să o îndrume spre noi idealuri. Apostolul din el, prooroc al unor zile de mântuire ce va să vină, își statornicește misiunea, după încercări explicabile și ezitari firești.

Misiunea lui a fost o clipă eclipsată de efectul neașteptat al „Comediei dragostei”; arta lui a suferit o deviație de reconfortare salutară. Revenit la înclinațiunile lui firești, Ibsen reia matur drama socială, scrutând realitatea și distingând din realitate elementul de simbol al eternității. „Stâlpii societății” are un puternic răsunet în Germania și în Norvegia, unde gloria prezentului ștersese amintirea urâtelor întâmpări ale trecutului. Ibsen dă cel dintâi omenirii, darul unei

arte noi: arta socială. „Nora“, care a urmat acestui mare succes, a avut o altă soartă. Brutala înfățișare a femeii, care calcă peste prejudecata maternității, pentru că a fost pregătită să fie păpușe, nu mamă, stârnește o furtună de proteste și desaprobari, nu numai la Paris unde critica dramatică a lui Sarcey corespundea spiritului public, exemplificat de prezența actriței interprete, care cerea să se modifice finalul piesei, ci chiar și în Germania. Ideea, că familia și societatea trebuie să se subordoneze individului, se părea absurdă. Încăodată prejudecățile înrădăcinate și formulele consacrate aveau să ridice baricade în calea îndrăznețului. Scandalul urma să se întregiască cu „Strigoii“, accea nemiloasă șarjă contra ipocriziilor sociale, pe care au interzis-o puritanii dela Londra și dela Berlin și a prilejuit lui Ibsen drasticul răspuns din „Un dușman al poporului“, în care afirmă sentențios că „omul cel mai puternic e cel care e singur“.

Tot atât de puțin înțeles a fost și simbolul din „Rața sălbatecă“. Destăinuirea lui Grigore Verle s'a părut o monstruoasă, fiindcă prejudecata socială cocoloșește mereu minciuna. Pasionanta baladă a dragostei celor doi eroi din „Rosmerholm“, e o îndrăzneată pledoarie în sprijinul individualismului. „Femeia Mării“ și „Heda Gabler“ discată deformațiuni sufletești cauzate de circulația ideilor necontrolate. Geniul lui Ibsen nu se desminte nici acolo.

Această monumentală operă literară se încununază cu adânc simbolică spovedanie din „Constructorul Solness“, care închide în sine istoria gândirii marelui zămislator de realități eterne: Henrie Ibsen.

* * *

Om de teatru, format între culisele de la Bergen și Christiania și literat de o genială originalitate, Ibsen posedă firescul tehnicii dramatice și îl mănuieste cu o rară îndemânare. Piesele lui animează sala fără trucuri, prin simpla interesare a spectatorului la desfășurarea dramei. Ideea răsare firesc din elementul cotidian al vieții. S'a spus că Ibsen e tezist, Desigur e un adevăr acesta, dar oare teza nu e și ea un element al vieții, un bun al ființării? Cu teză sau fără teză, opera de artă lipsită de puterea de sugestie a artei nu prăjuiește nimic. Ori, așa teziste cum sunt, piesele lui Ibsen au străbătut timpurile și au supus împotrivirile, pentru a se clasa printre primele bunuri ale avuției artistice umane. La elementul de pasiune al teatrului făcut până la el, Ibsen a adăugat ideea absenței până atunci, și de aceea opera lui e mai aproape de viață și de eternitatea ei, decât altele. Și aici intervine spiritul nordic specific, al acestei opere. Spre deosebire de spiritul latin, care alege, clasează, transformă și limitează intenționat, pentru a înlesni explicarea, spiritul nordic, primitiv și complex în același timp, acceptă realitatea așa cum este și distinge închizând în sine toate forțele universale, cari i-au dat naștere. Frumosul latin și grec e fragmentar, lucră, cules din ansamblul realității; frumosul nordic e complex, e însăși reprezentarea eternului real. De aceea opera lui Ibsen, pe care o pomenim acum, pentru a ne da prinosul nostru de recunoștință me-

moricii celui născut acum un veac în casa armatorului de la Skien, e după aproape 40 de ani de la încheierea ei, de o perfectă actualitate și va continua să fie, pentru că prejudecăți sociale și formule consacrate vor fi mereu, pentru că va stăpâni neconținut minciuna și ipocrizia, pentru că va hotărî totdeauna atotputernicia fricei de necunoscut.

Ibsen a fost un aristocrat, și un revoluționar; un aristocrat pentru că punca mai presus de orice ideea omului deplin stăpân pe sine, deplin liber și deplin conștient; revoluționar pentru că s'a ridicat cu toată vigoarea geniului său împotriva odioasei tiranii a numărului și împotriva opresiunii, pe care o exercită legea majorității. Opera lui e un neobosit apostolat, pentru descătușarea omului din formulele sociale curente, înșoțitoare, potrivnice dezvoltării însușirilor lui nobile. Când cei cuminiți, cei înzestrați, cei bine intenționați vor fi și cei ce vor avea cuvânt hotărâtor asupra omenirii, atunci va înceta și actualitatea operii marelui solitar.

D. I. CUCU

Scrisori din Basarabia

— Intre Pan. Halippa și Grigore Moraru —

Domnul Pantelimon Halippa, feciorul de cântăreț bisericesc din Cubolta ținutului Sorocci, care semnează totdeauna „Pan“, deși volumul „Lan de grâu“ cu versuri submediocre nu-l îndrituiește la aceasta, a avut sub stăpânirea rusească o atitudine, oarecum, dârză. Numitul Pantelimon a făcut parte din redacția gazetei *Cuvântul Moldovenesc* de sub direcțiunea dlui N. N. Alexandri, și-a scris sub pseudonimul „Cubolteanu“ diferite articole. De pe urma acestei dârzoșenii însă, d. Halippa a tras numai foloase. Întâmplarea aceasta de a fi făcut parte dintr-o redacție supravegheată vigilent de ruși, a speculat-o cât a putut mai mult, și-a urzit în jurul ei o faimă pe care dacă o scormonești nu dai decât peste ridicol. Într-o zi un partizan zelos dela Cahul l'a botezat „martir“ și d. Halippa, din porecla aceasta scăpată în vâlmășagul unei cuvântări, și-a urzit un renume. Și'n adevăr, de la Unire încoace, d. Halippa a suferit un adevărat martiraj. Întâi, substituindu-se dlui N. N. Alexandri, a vândut liberalilor pentru câteva zeci de mii de lei foaia *Cuvântul Moldovenesc*. Și multă vreme sub titlul *Cuvântul Moldovenesc*, director Pan. Halippa a apărut articole de propagandă liberală și portretele lui Ion I. C. Brătianu. Tot acelaș martiraj l'a dus la secretariatul general al Basarabiei și la departamentul Lucrărilor publice din guvernul Știrbey.

După cum vedem o adevărată scară de chinuri sufletești și suferinți materiale! Desigur s'ar putea crede că fostul ministru este arhimulțumit, că dela țărcovnicul dela strana mică a unei biserici din Chișinău a ajuns de două ori excelență. Urmăriți însă ziarele „democrate“ și „independente“, care zilnic sunt pline de vâicărelile și poza de tap somnoros a mucenicului. Urmăriți-le și veți vedea nemulțumirile, și pretențiunile, alarma și amenințările dlui Halippa. Nimic nu e bun, nu e cinstit, ce e în vechiul Regat sau ce vine din vechiul Regat. Reformatore de îndoelnică pricepere, a reușit prin

demagogie să-și permanentizeze un loc în Parlament. Și nu acuzații o să-i aducem c'a luat, dela unire încoace, locul ce l'ar fi ocupat cutare analfabet țărănist. Din potrivă ne-am bucura dacă n'am cunoaște speculațiile ce le samănă de-alungul Basarabici în scopul de-a parveni.

Noi care trăim în Basarabia ne punem deseori întrebarea: De ce-o fi mereu nemulțumit d. Halippa? Căci au fost atâția alții ce-au dus lupta națională și azi duc greul existenței, necunoscuți, uitați, ne-băgați în samă. Nici un protest din partea lor. În modestia lor să-racă, înveșmântați în umbra uitării, trăesc fericiți că munca lor, că trudnica lor strădanie, a dus la împlinirea visurilor pentru care au curs lacrimi și-a rumenit sângele. Un Gheorghe Madan poet și gazetar de talent, care scotea sub ruși *Moldovanul* îndrăzneț în scris, îndrumător iscusit al nației, a fost înlăturat și'nlocuit cu cei cari n'au avut vreme să termene abecedarul. Un Iorgu Tudor, un Stârcea, un Constantin Popescu, preoți ai sufletului românesc, cine-i cunoaște azi? Unde-s acești idealști ai vremurilor de ieri? În ce cocioabe li se macină trupurile? Marea bucurie a întregirei neamului i-a'mbrăcat în odăjdiile unei satisfacții ce n'o puteau găsi nici în politică nici în vremelnicele demnități. Glasul lor nu răsună în adunări, chipul lor nu prinde spațiu în coloanele democrației cotidiene. Nu sunt unși drept mucenici și nu se văicăresc, deși sunt împresurați de nevoi.

Dacă am cerceta pretinsa activitate a dlui Halippa nimic n'am găsi ce-ar putea îndritui situația dela care zilnic ne'njură. În 10 ani dela Unire n'a contribuit cu nimic la mișcarea culturală a țării sau măcar a Basarabiei, n'a pus o spiță la roata socială sau economică, n'a sporit cu'n dram viața națională pe care se strădănuesc alții s'o mențină și sporiască între Nistru și Prut. D. Halippa n'a produs decât o frământare negativă pentru interesele generale și-o spornică grijă grentu persoana sa. Intovărășit cu indivizi, cari nu vor să pue umărul să construiască, mucenicul cu barbă rară își cheltuește existența în manifestații de periculoase rezultate, incântat că pe urma lor va vorbi anumita presă și-i va etala figura. Observați, nu este problemă grea, nu este o chestiune de serioasă importanță în care priceperea de cântăreț bisericesc să nu contribue. Și-astfel s'a creiat în jurul fostei excelențe o aureolă falsă, o credință într'o capacitate nerodnică în urmări, o nădejde pe care te poți bizui ca'n țăriia unui cui de tei.

Sunt unii oameni căroia le vin, așa, deodată, gust să facă o boroboajă. Arde dorința de-a se vorbi de ei. Prostiile lor pot fi scuzabile. Nu-s dăunătoare și nu duc la consecințe. D. Halippa clocoțește de ambiția de-a trăi permanent și intens în opinia publică. Nu-mai că pentru atingerea scopului recurge la procedee, cari procură, dacă nu greutăți, neplăceri neamului nostru. În 1924 ziarul bolșevic *Pravda* publică un articol semnat „Pan. Halippa, deputat, fost ministru al Basarabici” în care pretinsul mucenic, cu cea mai desvoltată lipsă de rușine, scrie: „*Țăranii din Basarabia și vechiul Regat, singura nădejde de mântuire o pun în venirea bolșevicilor ruși cari*

vor ști să facă dreptate"... Pe baza acestui criminale afirmațiuni, în Martie 1924, la conferința dela Viena delegatul sovietic Krestinsky și-a sprijinit pretențiunile.

Din aceste rânduri se poate vedea ce furtună de agitație stârnește și împrăștie printre țărani atunci când interesele politice personale îl poartă, demagogic, prin sațe.

Dela unire și până astăzi am dovedit în zeci de rânduri cine sunt demagogii țărăniști din Basarabia și ce primejdie reprezintă. Și ca o dovadă în plus, reproduc, cu dezgust, câteva neghiobii numai dintr'o cuvântare rostită acum o lună la Chișinău în fața țărănilor. Fostul țarcovnic, ajuns „mare” bărbat politic, a spus: „*Dacă trăia Regele Ferdinand s'ar fi întâmplat cu el ca și cu țarul Nicolae al II-lea*”.

Acest incult politician național-țărănist terfelește memoria celui care, pe patul de moarte dela Scroviștea, i-a luat jurământul de ministru! Și parcă numai sunt legi în Țara Românească!... Ce nu e permis omului de rând, e îngăduit acestui marțafoi scos la suprafața situațiilor de împrejurări.

Noroc numai că țărani noștri basarabeni, cei mai mulți și cei mai gospodari, se călăuzesc de-o cuminenție moldovenească și sunt înspăimântați la gândul că s'ar mai putea întâmpla tulburările dela 1917. Halippa a fost rostit cu'n suflet în care rodește neghina, pe când în bunii noștri moldoveni dăinuiesc zăcămintele străbunilor noștri pravoslovnici, viteji și 'ndrăgostiți de Țară și ogor.

Mi-i rușine că trebuie să-l pun în comparație pe Grigore Moraru dela Soloneți cu agitatorul neras dela Chișinău. Grigore Moraru, gospodar dintr'un sat al ținutului Soroca a adunat într'o zi oamenii la sfat și drămuind faptele bune împlinite de guvernele de după război a găsit că numai Generalul Averescu a arătat dragoste față de Basarabia. Dar nu despre asta vreau să vorbesc, nici despre procesul verbal încheiat la semnat de tot satul prin care, cu jurământ, se leagă că vor urma pe „feciorul dela Ismail”.

Țin doar să relev cuvintele cu care gospodarul Grigore Moraru, în numele tuturor sătenilor, încheia: „*Ne închinăm pentru sănătatea Majestății Sale Regele Mihai I și dorim din tot sufletul nostru liniște și pace*”:

Țărani doresc „liniște și pace” iar cotidianul agitator propagă, în numele șefului său Iuliu Maniu, revoluția!

Și acum judecați, de care parte e adevăratul suflet românesc...

D. IOV

Thora și Talmudul

— Pe marginea unui nou volum al fraților Tharaud —

Frații Jerome și Jean Tharaud, a căror colaborare literară e aproape tot atât de misterioasă ca și aceea, mai glorioasă, desigur, a fraților Goncourt și-au câștigat o faimă universală dând la iveală o serie lungă de cărți, cu subiecte din lumea evreiască. Metoda lor de lucru nu disprețuiește nici reportajul, nici romanul. *Roza din Saron* e o povestire închipuită, cuprinzând zbuciumul mistic al unei adolescente. *Când Israel e Rege* nu e, în schimb, altceva, decât o anchetă amănunțită a aventurii lui Bela Kuhn la Budapesta. *La anul, la Ierusalim!* e un soi de studiu asupra posibilităților de realizare a visurilor sioniste. În *Umbra Crucii*, cea mai cunoscută dintre operele celor doi scriitori francezi, e un fel de monografie a tuturor credințelor și superstițiilor, cari cresc în jurul celor două pietre de temelie ale tradiției poporului evreu: Thora și Talmudul.

După propria lor mărturisire, d. d. Jerome și Jean Tharaud nu sunt antisemiți, deși ei nu se sfîșec, de pildă, să vorbească pe față despre influența nefastă, pe care o anumită categorie de evrei a avut-o asupra destinului Ungariei. Nu sunt nici filosemiți, deși, mînuind cu ușurință același material documentar, arată o simpatie vădită pentru rătăcirile eternului Ahasverus. — „Mărturisesc, că am luat obiceiul, sau mai de grabă simt o închinare firească de a privi toate lucrurile ca un spectator desinteresat. (Frații Tharaud vorbesc adeseori la persoana întâia singulară). A fi antisemit sau filosemit, o asemenea problemă nu mi-a încolțit niciodată în minte. Există în lume un fapt însemnat: evreii. Există o rasă evreiască, sunt comunități evreiești, cunoaștem diferite aspecte ale activității evreiești. Am examinat, pur și simplu, câteva din aceste aspecte, fără să mă preocupe ideea, dacă voi fi pe placul unora sau voi displăce altora, stăpînit numai de dorința de a spune adevărul“.

Condensând, prin urmare, diferitele cunoștințe câștigate în neobositele lor cercetări, silindu-se, de-așemenea, să rămână obiectivi, d.

d. Jerome și Jean Tharaud au tipărit de curând o *Scurtă istorie a Evreilor*, urmărind marile frământări petrecute în mijlocul fiilor lui Israel, din veacul al 13-lea până în vremile moderne.

Viața religioasă a poporului evreu, care e suprema sa pavăză împotriva oricărui primejdii din afară, se reazimă pe contactul permanent cu Thora și se orientează cum poate, în practica de fiecare zi, după textul încurcat al Talmudului. Thora e manuscrisul sacru, cuprinzând cele cinci cărți ale lui Moise din Biblie, la transcrierea cărora se îndeplinesc atâtea formalități rituale, încât această operație poate să dureze câțiva ani de-arândul. Talmudul e o colecție foarte încurcată de interpretări și de prescripții, străbătute de nesfârșite controverse, un fel de compilare de discuții filozofice, istorice, juridice și morale, la care au contribuit, se zice, peste două mii de rabini în decurs de șapte sau opt sute de ani. Aproape toate chestiunile tratate în Talmud dau naștere, și astăzi, unor aprinse controverse. (Iată, de pildă, câteva din ele: E îngăduiț să omori un purice într'o zi de Sâmbătă? Dar să mănânci un ou ouat Sâmbătă? Ce trebuie să faci adevăratul credincios, dacă îl surprinde ceasul rugăciunii suit într'un copac? Marele rabin trebuie să-și îmbrace întâi cămașa sau pantalonii?) Veți întreba, de-a bună seama: Cum se poate descurca evreul în cuprinsul acestei haos? Prin interminabilele discuții, prin răstălmăciri subtile, prin consultații savante, gata oricând să taie firul de păr în patru.

Talmudul prezintă, prin urmare, acest mare inconvenient, că nu are porunci fixe, și e susceptibil de incalculabile interpretări. Thora are alt cusur. Fiind scrisă în vechia limbă ebraică, generațiile noi de multă vreme o învață pe dinafară, dar nu mai înțeleg nimic din ea. Sunt nenumărați copiii de evrei, cari recită pe de-asupra, dela capăt până la sfârșit, cele cinci cărți ale lui Moise, fără să priceapă o silabă din ce spune.

Împotriva acestor stări de lucruri au luptat reformatorii vieții religioase evreiești. Pe timpul stăpânirii arabilor, un anume Maimonid, născut în Spania, a încercat să facă ordine în zăpăceala Talmudului, alcătuiind o *Călăuză a celor rătăciți*, în care a încercat să pună de acord religia neamului său cu filosofia lui Aristotel, alcătuiind un nou Talmud: limpede, precis și logic, adică întru totul diferit de Talmudul cel adevărat. Încercarea lui Maimonid a deslănțuit o adevărată furtună. Un sinod adunat la Barcelona a osândit orice schimbare a Legii și a excomunicat pe toți discipolii temerarului filosof. *Călăuza celor rătăciți* a fost arsă. Maimonid a fost învins.

Peste două veacuri, un alt răzvrătit, Uriel Acosta, a încercat o revoltă izolată împotriva Talmudului, dar a fost, la rândul lui, de două ori excomunicat. Revolta s'a încheiat cu sinuciderea răzvrătitului. (Lăsăm la o parte povestea orientală a lui Sabbatai Cevi, privit, o vreme oarecare, ca un Messia însărcinat să elibereze poporul evreu, pentru a se converti în cele din urmă la credința mohamedană, ca slujbaş credincios al Sultanului.) Epoca cea mare a Renașterii n'a influențat prea mult viața religioasă a evreilor. Reforma lui Martin Luther a avut, totuș, un rezultat: a mai atenuat într'o măsură perse-

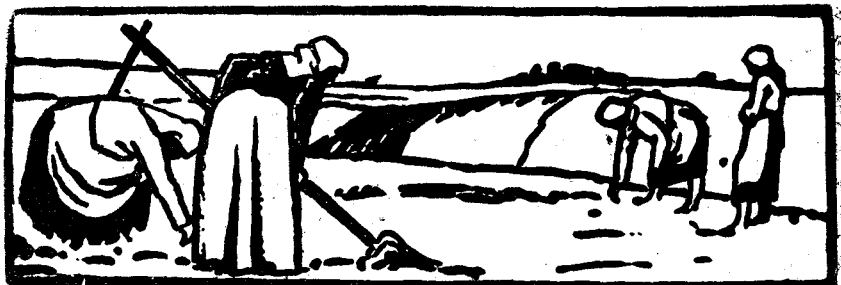
scuțiile împotriva lor. În pragul Revoluției franceze a apărut Moise Mendelsohn, socotit ca cel dintâi evreu modern, care, încercând să se pună de acord cu societatea în mijlocul căreia trăia, a săvârșit sacralegiul de a traduce Thora în limba germană!... Influența lui Moise Mendelsohn a fost considerabilă, contribuind la statornicirea unei noi concepții despre raporturile dintre intelectualii evrei și cercurile conducătoare ale statelor europene din Apus. Rezultatul acestor raporturi schimbate: emanciparea politică a evreilor.

În fine, prin anii 1860—1870, se născu în mintea lui Moise Hess planul unui Stat de sine stătător al Signului, pe care pogromurile din Rusia, după asasinarea țarului Alexandru al II-lea și celebra afacere Dreyfus îl făcuseră, dintr'o dată, actual. Propovăduitorul cel mai de seamă al sionismului fu Teodor Herzl, fiul unor evrei bogați din Budapesta, care, după 1895, se făcu apostolul ideii de a reînvia Palestina de altădată. (O definiție glumeață ni se dă, cu această ocazie: sionist e evreul, care vrea să trimeată pe alt evreu în Palestina.)

Utopia lui Moise Hess și Teodor Herzl a primit un început de realizare sub ocrotirea Angliei, după sfârșitul actualului război. Imperiul britanic a pus la dispoziția evreilor un fel de azil în Palestina. Dar pământul e sărac acolo. Dificultățile răsar la fiecare pas. Puțini evrei au luat drumul Ierusalimului. D. d. Jerome și Jean Tharand vorbesc cu oarecare scepticism despre perspectivele viitorului.

Statul național evreiesc independent, așezat pe vechiul teritoriu, care a văzut cândva gloria lui David, e încă o himeră. Realitatea e tot în „ghetto“, singurul loc unde se păstrează astăzi, intactă, tradiția Legei...

A. II.

Cronica politică

Adunarea de la București

Ziua de 18 Martie trebuia să fie, după planul general al ofensivei, ziua decisivă a asaltului asupra puterii. Batalioanele d-lui Ion Mihalache, întărite cu cele câteva detașamente aduse cu traista în băț din Ardeal de d. Iuliu Maniu, și-au așezat baionetele în piramidă, au ascultat treizeci de cuvântări răgușite (oratorii partidului sunt la a șaptea reprezentare), și au așteptat la „Dacia” timp de douăzeci și patru de ore răspunsul Regentei.

Spre marea surprindere a șefului (care, pentru orice eventualitate, plecase de la Bădăcini cu lista noului guvern în buzunar), răspunsul Regentei n'a fost satisfăcător. Lumca s'a împrăștiat, deci, fără rezultatul trâmbitat; agenții electorali s'au întors la domiciliu după două nopți nedormite; iar deputații și senatorii naționali-țărăniști s'au retras supărați din Parlament, cu zece zile înainte de vacanță.

Revoluția n'a izbucnit nici de data aceasta. O nouă scadență s'a fixat pe răbojul viitorului război civil. Va fi în ziua de 22 Aprilie, la Alba-Iulia. Miniștrii d-lui Vintilă Brătianu au vreme, până atunci, să-și facă bagajele. Dar, dacă nici acest ultim avertisment nu-și va produce efectul, atunci în prima Duminecă de după Paști, — care e a lui Toma Necredinciosul, — se va întâmpla grozăvia cea mare.

La dreptul vorbind, noi nu prea vedem ce s'ar putea întâmpla la Alba-Iulia mai mult decât s'ar fi putut întâmpla la București. Dacă partidul național-țărănesc e hotărât să se folosească de forță pentru a pune mâna pe cârmă, trebuia, fără îndoială, să profite de această unică ocazie. A avut la îndemână, după spusa gazetelor din Sărindar, care, oori ce s'ar zice, se pricep să numere, aproape optzeci de mii de partizani, gata să moară la cea dintâi încruntătură de sprincenă a d-lui Iuliu Maniu. Căpitanul, d. Ion Mihalache nu cerea decât un ordin scurt, pentru a porni la atac: „Năvăliți, ura...” Strâns

în clește, guvernul liberal ar fi fost silit să aleagă: ori prăbușirea cu vărsare de sânge, ori capitularea rușinoasă înaintea poporului revărsat în valuri vijelioase... Cu toate acestea, prudent până și în ceasurile cele mai critice, d. Iuliu Maniu n'a voit să întrebuinteze violența, deși după propria sa mărturisire (citată de noi în ziarul *Patria*), ar fi putut-o face. Desamăgit, d. Ion Mihalache a comandat: „Înapoi rupeți rându-urile”, și a trimis trupele în concediu, până după sărbători...

De-ocamdată, fiindcă un desnodământ palpabil nu se zărește, ne-am ales numai cu discursurile rostite de fruntașii opoziției-unite (căci ar fi nedrept să neglijăm contribuția combativă a steagurilor roșii în această manevră), având încă odată prilejul de a admira, în chip cu totul dezinteresat, câteva pagini incomparabile de antologie.

Am fi ispitiți să-i luăm pe toți la rând, dar spațiul nu ne îngăduie o excursie atât de lungă. Ne oprim, prin urmare, numai la câțiva, ca să ilustrăm prin unele spicuri întâmplătoare, omfaza și lipsa de măsură a neostențiilor tribuni. Cel dintâi a deschis focul d. Csicsó Pop, care a lansat încă odată falsă laudăroșie, că el a prezidat întrunirea istorică de la Alba-Iulia. Umbra muștrătoare a lui badea Gheorghe Pop din Băsești a trecut zadarnic peste capetele oamenilor d-lui D. R. Ioanîtescu. Niciunul n'a zărit-o... Socialistul Ion Flueraș a vorbit apoi, probabil cu autorizație în regulă de la birou Internaționalei, căci a asigurat pe cci de față, „că *partidul național-țărănesc se poate baza pe sprijinul tuturor partidelor socialiste din lume*”¹⁾. Incurajat de o asemenea adeziune expedită pe de-asupra frontierelor, jacobinul d. Virgil Madgearu s'a înfipt în călcăie și a dat drumul acestui ultimatum: „*Pentru cea din urmă oară lăsăm celor în drept să înțeleagă, că dacă nici azi nu ascultă de o mișcare pașnică, vom îndrepta masele pe căile războiului lăuntric*”. Scurt, și fără posibilitate a vreunui echivoc. Tot așa de categoric a fost d. D. R. Ioanîtescu: „*Nu plecăm de aci până când Regența nu va înlătura guvernul liberal*”. (Ne place să credem, că oratorul s'a ținut de vorbă, și și-a instalat în sala „Dacia” un pat de campanie, ca să aștepte, pe loc, demisia d-lui Vintilă Brătianu). La rândul său, d. Ion Mihalache a fost delicat și simbolic, sfătuind pe I. P. S. S. Patriarhul. „*să nu verșe în sfântul potir sprijinurile liberale*”. Preocupat tot de cele sfinte, ca să impresioneze, probabil, pe înaltul prelat, d. Iuliu Maniu a încheiat cu declarația, că „*după toate legile dumnezeiești, partidul național-țărănesc are dreptul să conducă destinele neamului românesc*”.

La urmă s'a aclamat, după protocolul acestor solemnități, inevitabila moțiune. Concluziile ei au fost nespuse de simple. Guvernul „*să părăsească puterea*”, iar Regența să-l cheme la guvern „*fără amânare*” pe d. Iuliu Maniu, și să dizolve Parlamentul „*fără întârziere*”. Nu se poate spune, că Regența nu știa ce are de făcut, de vreme ce i se dăduse indicații atât de precise!... Cu toate acestea Regența a crut un timp oarecare de gândire. Delicat și plin de

¹⁾ Toate reproducerea noastră sunt luate din ziarul *Adevărul*. Autenticitatea lor, prin urmare, e garantată.

atenții, ca totdeauna, d. Iuliu Maniu a pus un termen destul de lung: 22 Aprilie. O lună încheiată:

Ce ne facem, însă, până atunci, cu țara?

Alte probleme ale zilei

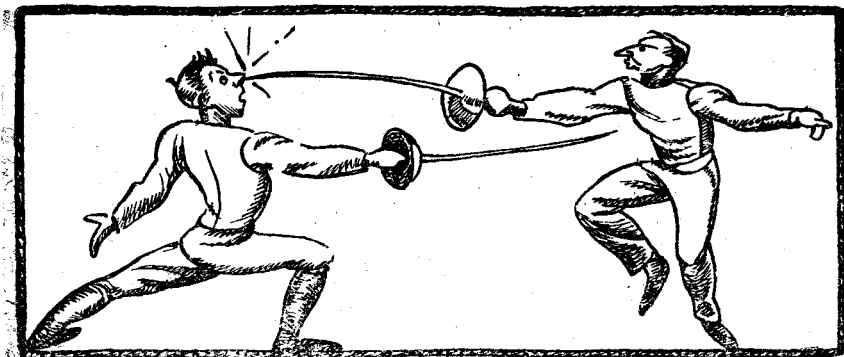
Punem această întrebare, fiindcă guvernul are de luptat, în realitate, cu dificultăți mult mai mari decât aceea pe care o înfățișează, sub raportul ordinii amenințate, o gălăgioasă demonstrație național-tărănistă întinsă de-alungul căii Victoriei, cu capul la ministerul de Finanțe și coada la cafeneaua Capșa. Partidul liberal n'are niciun motiv să se bucure de nereușita, sau de ridicolul unei astfel de manifestații. Picioarea sa, cum am mai spus-o, va veni din altă parte.

Rar s'a văzut un guvern într'o poziție mai desavantajată. Să spunem lucrurile pe șleau. Dacă național-tărăniștii au reușit să aducă, totuși, pe străzile Capitalei, atâtea mii de oameni; dacă mișcarea comunistă, încurajată de frământările vieții noastre politice, a scos din nou capul la lumină; dacă amenințările cu revoluția a unor oameni, cari, la urma urmelor, nu sunt decât niște burghezi puțin cam supărați, răsună pe la toate răspântiile; dacă toate aceste simptome de destrămare sunt cu puțință, vina e numai a partidului liberal, care, reîntors la putere în împrejurările cunoscute, purtând încă asupra sa ponosul unei guvernări precedente de patru ani, se găsește văduvit de orice simpatie și lipsit de orice autoritate. Mai departe: dacă legăturile noastre cu străinătatea au avut de suferit dureroase lacune; dacă am izbutit să pierdem prietenii, pe cari abia le recăstigasem; dacă am înregistrat, în fine, tristul certificat de izolare diplomatică de la Societatea Națiunilor; dacă stăm rău cu politica externă, cea mai mare parte a răspunderii cade tot în sarcina guvernanților de astăzi, cari, printr'o concepție nepriecută și egoistă de nerespectare a unor legături încheiate spre binele țării, au știrbit prestigiul României dincolo de hotare.

Acestea sunt probleme ceva mai greu de rezolvat, după părerea noastră, decât avertismentele dela „Dacia“ ale d-lui Iuliu Maniu sau decât baionetele, așezate piramidă în piața Sf. Anton, de batalioanele d-lui Ion Mihalache. Soluția lor e ceva mai anevoioasă. Concursul inimos și devotat al d-lui colonel Carapancea, primul comisar regal, nu e suficient. În situația de astăzi, pentru menținerea bunei rânduieli în țară pentru salvarea obrazului românesc în fața străinătății, *măsurile polițienești* nu ajung. Se cer, cum se zice, *acte politice*.

Partidul liberal, așa cum se înfățișează astăzi, nu le poate da, fiindcă nu mai e în stare să facă nimic din ceea ce ar vrea. Partidul național-tărănesc și mai puțin, fiindcă el nici măcar nu știe ce vrea... A, da, vrea puterea, suntem lămurii asupra acestui punct. Dar pe urmă?

ION BALINT

GAZETA RIMATĂ

Retragerea din Parlament

I.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*Plecară din incintă țărăniștii;
S'au potolit eternele scandaluri,
S'au liniștit demonicele valuri,
Și nu mai au ce scrie ziaristii...*

*Chiar Dâmbovița doarme printre maluri,
De când au dezertat naționalistii;
Vin spectatori, dar unde sunt artiștii?
Ce liniște adâncă e prin staluri!...*

*Ci numai popa Man, dinspre ieșire,
A aruncat în urmă o privire,
Voind să vadă, cui rămâne urna?*

*Apoi vorbi, cu multă 'ngrijorare:
— „Noi ne-am retras în semn de protestare,
„Dar ce ne facem, frate, cu diurna?“*

II.

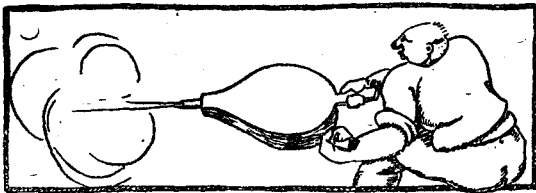
De-acum incolo, fii națiune trează!
Din vârf de deal, Tancred ne stăpânește;
Cu 'nțelepciunea lui ne ocrotește,
Cândindu-se la noi, legiferează.

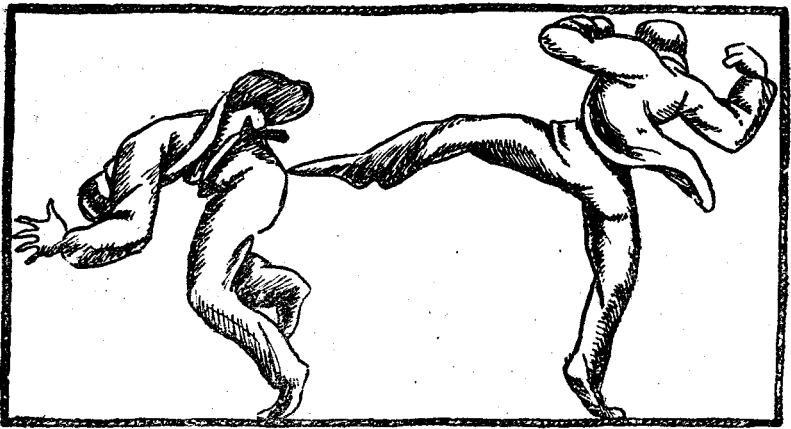
În bănci, fără de teamă, ștregărește,
Intinși, aleșii noștri dormitează;
Cu râvnă multă Camera lucrează,
Iar bogăția fărăi crește, crește...

Târziu de tot, când e să plece-acasă,
Un tânăr deputat, cu fața rasă,
În spre bufet, setos, se 'ndreaptă-alene...

Comandă-un sprîț, să se mai potolească,
Oftează greu, se 'ntinde iar, și cască:
— „Votăși? — „Votai.“ — „Dar ce votarăm,
[nene?!...]

ABDUL-BACȘIȘ-MEREMET
— Mameluc guvernamental —

I N S E M N Ă R I

Libertatea Presei. — Partidul liberal are un fel foarte original de a concepe libertatea presei. O apără cu convingere oridecâteori se găsește în opoziție, și își bate joc de ea, cu seninătate, oridecâteori revine la putere. Răuvoitorii ar putea, prin urmare, să-l acuze de contradicție, dacă nu chiar de perfidie. Dar noi, cari suntem drepti și obiectivi, trebuie să recunoaștem, că procedând astfel, partidul liberal e, mai înainte de orice, consecvent cu sine înșuși. Căci nu există problemă de guvernământ, în privința căreia cărmuitorii actuali ai României să nu păstreze undeva, cu grije, două rânduri de opinii. Rețete practice pentru ziua de astăzi, și romante pentru mai târziu...

Aceste reflexii ni se par îndreptățite de suspendarea recentă a ziarului *Cuvântul* de către guvernul liberal, pe care ne-am gândit s'o punem față în față cu protestarea aceluiaș partid, de pe vremea când guvernul precedent găsise cu cale să ordone confiscarea câtorva numere de gazetă, în interesul unei impor-

tante probleme constituționale. Pe vremea aceea, partidul liberal se cutremura de indignare, numai la gândul că s'ar putea atinge cineva de libertatea presei. Instalându-se la cârma țării, s'ar părea că și-a modificat puțin părerile. Le va re-găsi, probabil, din nou, în ziua când se va retrage în viața particulară...

Numai noi ne permitem luxul, să ne păstrăm aceleași convingeri despre gazete și gazetari, fie că suntem chemați să hotărîm despre destinele țării, fie că scriem articole de polemică la *Țara Noastră*. Numai noi am persistat în ideea, că libertatea scrisului, ca orice altă exercitare a unui drept cetățenesc, se cuvine să aibă o limită, precizată de interesul superior al ordinii în stat, și că împotriva apăsilor din mahalaua tiparului, e nevoie de sancțiuni, cași împotriva confracților lor de prin alte periferii...

Nu vom lăcrima, prin urmare, prea tare, pe urmă pățaniei ziarului *Cuvântul*, care, cu metodele sale de autentic figărism, ajunsese un adevărat canal de

scurgere a tuturor murdărilor, plătite după un tarif mai mult sau mai puțin fix. Dovezi publicate de curând au arătat limpede, că această zdreanță de hârție, pusă acum la carantină pentru opt zile, făcuse parte din acea bandă cumpărată de liberali după căderea guvernului Averescu, pentru a răspândi cunoscutele calomnii murdare împotriva foștilor miniștri. Gazetării, întrebuințați deunăzi pentru o asemenea urtă treabă, sunt alungați acum pe scară, ca niște slugi netrebnice, cari nu mai sunt bune de nimic, sau cari s'au obrăznicit prea rău.

Uitați-vă, pentru a vă convinge și mai bine de adevăr, la atitudinea caracteristică a d. C. Argetoianu, fost, nu tocmai de mult, cel mai atent protector al ziarului pedepsit. Actualul ministru al Domeniilor nu economisea pe acele vremuri epitetele măgulitoare la adresa talentaților profesioniști ai adjectivelor tari. Se bucura la fiecare aniversare. Lua parte la banchetele de familie ale firmei. Ținea toasturi, preamărind puterea combativă a neostenitului grup de publiciști. Aceasta a fost, altă dată. Acum, tot d. C. Argetoianu, în calitatea sa de ministru al Domeniilor, s'a ridicat la Senat să denunțe în plină ședință publică pe protejații săi dela *Cuvântul*, acuzându-i fără niciun înconjur, că practică acel soi de șantaj, numit cu propria sa expresie: pecuniar.

Cum am putea să punem la indoială mărturia fruntașului liberal, care având în vedere legăturile sale proaspete cu infractorii, e cel mai competent să ne informeze în această privință. Vorbește experiența, iubiți cititorii, să-i dăm ascultarea ce i se cuvine. Mai ales, că face impresia unei experiențe care s'a pocăit!

Obrăznicie. — De câțiva ani există în Cluj o gazetă cu numele *Uj Kelet* care se declară „ziar politic evreesc“. Cine a urmărit spiritul în care se men-

ține fițuica și a examinat sub raportul legăturilor sufletești cu statul român scrișul ei, știe că organul zis sionist nu e în realitate decât un instrument de propagandă subversivă și de tendințe centrifuge. Indivizi aciuși la noi, fără credințe și fără morminte între hotarele țării, judecă zilnic toate aspectele vieții noastre publice, plasând venin și răutate de fiecare clipă. Nu trece o ocazie să nu se reverse balele intrușilor, care nu se știe bine cine sunt și de unde vin. Tot astfel nu există murdărie cu care să nu gratifice pe orice reprezentant al ideii naționale românești. În ultimele săptămâni patrioșii dela „Uj Kelet s'au prins frați, — era cât pe-aci să zicem „de cruce“ — cu domnul Iuliu Maniu, botezat în apele socialismului, pe care-l ridică în slăvile cerului și-l proclamă viitor șef de guvern. E treaba lor, a jupânilor și-a domnului. Csicsó-Pop. Vor fi știind ei, de ce se iubesc. În acelaș timp însă corul pițigăiat bea hăe tot felul de infamii asupra noastră. Zilele trecute publicau articolul „*Averescu ante portas*“, din care se resimțea pielea de găscă a sinedrului ocult la ideia revenirii guvernului de ieri. Deunăzi relatând cele petrecute la banchetul dat de organizațiile ardelenne ale partidului poporului la Cluj, scriau minciuni într'un ton impertinent cum s'au obișnuit de altfel în timpul din urmă. Ne credem, datori să relevăm obrăznicia îndrășneșilor harhări ungurești. Nu li se pare că întind coada cam tare și că într'o bună zi își pot primi răsplata? Le punem în vedere consecințele ca un fel de avertisment pentru chelălăiala lor de mai târziu. Să-și tragă seama bine, gândindu-se la ziua de mâine. În tot cazul fac o proastă afacere, pentru că într'o bună dimineață, epușându-se răbdarea noastră, s'ar putea să se răspundă cu douăzeci de perechi de palme la aceste insulte, indiferent că-i pedepsim dela guvern, sau îi scuturăm din opo-

ziție... Deci a se potoli pe viitor, sau ca să vorbim și noi pe latinește: — *Caveant Abeles!*...

Visul lui Honigman. — Inregistrând prezența la Cluj a dlui Octavian Goga, Dumineca trecută, foaia de scandal *Lupta* scrie că fostul ministru de interne a fost huiduit și molestat de săteni când trecea cu automobilul. Totul e, firește, o stupidă invenție. Honigmanul minte ca un escroc ordinar, cum a mințit totdeauna, probabil din frageda copilărie dela Lemberg, fiindcă n'a existat nici un incident. Realitatea însă e că preocupat de bătaia pe care de sigur are s'o mănânce în curând, micosul scrib o visează ca încasată de altul... Cum vedeți, idiotul se înșală singur, probabil o veche pornire de pe când, înșela la cântar în dughiana familiară din Galijia...

„Dați năvală, Ura“! — Nu e nici dela Cireșoia, nici dela Tabla Butii; comanda a fost pronunțată de d. Mihalache Ion, la întrunirea publică dela București. Ciudat lucru! Fostul protejat al lui Pestalozzi și-a părăsit cu desăvârșire patronul și de ani de zile își culege metaforele de pe câmpul militar. Tribunalul e neconținut sub presiune, pururea mârșial, de câteori cuvântă sau scrie cu tiparul la „Țărănismul“, în care tratează înalte probleme intelectuale. La toate ocaziile vine cu câte-o comandă: *Drepti, Puștile în piramidă, La baionetă...* E cazul să recunoaștem încă o dată rolul cultural al armatei. Pentru șeful țărănist, serviciul militar a fost un curs de învățământ superior, care-l urmărește la tot pasul cu binefacerile lui. Cu groază ne întrebăm, din ce s'ar fi adăpat stilul eminentului om de stat, dacă întâmplător nu făcea milităria?

Tot libertatea scrisului. — Mai sunt și alții, cari apără cu gelozie sacra liber-

tate a scrisului! Iată partidul, care, ca partid eminent democratic, tipă din adâncul bojocilor, ori de câte ori i se pare că vreun gazetar, cu sau fără pis-trui, e tulburat în exercițiul invulnerabilei sale profesiiuni...

Cu toate acestea, ași aflat ce s'a întâmplat Duminică trecută, la întrunirea național-țărănistă. Voinicoșii matadori ai democrației, însufleșiți, cum erau, de un nobil elan revoluționar, în loc să se suie pe baricade, pentru a înfrunta gloanțele oligarhiei, au tăbărit, fără multă ezitare, pe un biet reporter dela ziarul *Universul*, care fusese trimis acolo să-și facă meseria, și l'au bătut până la sânge. Motivul agresiunii nu e nevoie să-l mai arătăm aci: *Universul* e gazeta d-lui Stelian Popescu, iar d. Stelian Popescu face parte din guvernul liberal. Cu alte cuvinte, lozincă îndârjiților apărători ai drepturilor cetățenești e destul de limpede: libertatea, scrisului, cât poțiți, — dar nu și pentru adversari!

Pentru că perfidia să fie consumată pe de-a întregul, conducerea partidului național-țărănesc a dat un comunicat, dezavuând pe agresori, și arătându-și, încă odată, repulsiunea sa pentru asemenea gesturi violente. Zadarnică fățărnicie! Căci *Universul* precizează cu stăruință, că agresiunea s'a consumat sub ochii impasibili ai dlui Iuliu Maniu (șeful partidului, nu-i așa?), care nu numai că nu a intervenit cu autoritatea sa pentru a potoli pe bătăuși, ci i-a încurajat, potrivit temperamentul său, printr'o tacită, dar evidentă satisfacție de spectator.

Partidul național-țărănesc, astăzi în opoziție, a vrut, pe semne, să ne dea o probă anticipată despre ceea ce ar fi, dacă s'ar întâmpla să fie, pașnica, generoasa, frățeasca sa guvernare! Ne-am lămurit. Acum știm cum înțeleg fanaticii luptători pentru dărămarea dictaturei, să respecte opiniile adversarilor. Cu ciomagul...

Reportajul adversarilor. — Nici prin minte nu ne-a trecut vreodată să cerem adversarilor noștri să publice în organele lor de propagandă dări de seamă obiective despre manifestațiile noastre politice. Țăr însemna să ne facem o idee cu totul greșită despre moravurile vieții publice de astăzi, și am merita, pe drept cuvânt, să ni se spună, că trăim, pur și simplu, cu capul printre nouri.

De aceea, nu ne-am așteptat, ca banchetul dela Cluj al organizațiilor partidului poporului din Ardeal și Banat, să fie înregistrat de ziarul *Patria* ca o strălucită manifestare de solidaritate, de judecată chibzuită și de simț al răspunderilor. Știam bine, că reporterii trimiși de d. Iuliu Maniu să asculte pe la uși, vor căuta să bagatelizeze însemnătatea întrunirii, să răstălmăcească cuvântările finite, și să tragă inevitabila concluzie, că o adunare de ardeleni, pe care n'o prezidează personalitatea, intelectuală prin definiție, a dlui Șt. Csicsó-Pop, și unde nu se aude glasul elocvent al părintelui Man dela Cîherla, nu are dreptul să ființeze pe teritoriul acestui colț de țară, cu atât mai puțin să se ocupe de nevoile lui în liniște și deplină cunoștință de cauză.

Totuși, gazeta partidului național-țărănesc din localitate nu s'a mulțumit cu atât. La tocașa răumfisoare de insulte a adăugat un sos și mai suspect de minciuni, începând cu inchipuita demonstrație ostilă împotriva automobilului în care se găsea presupusul șofer al d. Octavian Goga, și sfârșind cu ridicola născocire a accidentului întâmplat, în imaginația *Patriei*, d-lui general Averescu la coborîrea sa din hotel.

Aceasta e deosebirea dintre noi și vrăjmașii noștri politici. Acum trei ani, d. Iuliu Maniu, ieșind, iarna, dela unul din nepoții săi, a alunecat cu adevărat pe trotuar, și, căzând pe ghiață, și-a scrintit un picior. Niciun moment nu

ne-a trecut, însă, prin minte să facem din această neplăcută întâmplare, pe care am regretat-o sincer, un motiv de ironie sau de comentarii politice, — deși ce să spunem? practica unor asemenea exerciții par'că nu ne-ar fi nici nouă complex străină. Dar noi nu voim să avem nici în clin nici în mănecă cu accidente *personale* ale șefului partidului național-țărănesc, pe cari nici nu le dorim, și nici nu le salutăm cu satisfacție. De *alte* accidente ne ocupăm aci. Așa, de pildă, de curând, am văzut cum d. Iuliu Maniu a alunecat pe panta revoluționară, și, din pricina unei imprudențe condamnabile, a căzut grav în brațele socialiștilor. Nu ne-ar mira acum, dacă partidul național-țărănesc și-ar rupe gâtul, pe urma acestei rostogoliri!...

Acı se schimbă treaba. Accidentul, nu numai că ne interesează, dar avem dreptul să-l scărmanăm puțin. Și ne rezervăm plăcerea să rădem din toată inima de sărmana victimă, în momentul când, sculându-se de jos, desmeticită, va face gestul familiar de mângâiere a părților cari, în cădere, au avut de suferit mai mult...

Făuritorii unirei. — Printre multele momente ridicole ale marelui adunări național-țărăniste dela București a fost acela, când d. Ion Flueraș, de profesiune caretaș, unul din conducătorii mișcării internaționaliste din Ardeal a fost încununat cu epitetul de: înfăptuitor al unirei, alături de d. dr. Al. Vaida. Ne arătăm nedumerirea noastră complexă. Despre activitatea trecută a dlui dr. Al. Vaida avem oarecari amănunte. Cunoaștem articolele sale din *Oesterreichische Rundschau*, unde pleda cu argumente politice și istorice pentru intrarea României în război alături de Puterile centrale. Am mai aflat, de atunci, și despre unele planuri tainice, urzite în cabinetul cutărui Erzberger. Suntem lămurii, deci, în privința con-

tribuției personale a fostului medic dela Karlsbad la frământarea, care a precedat înfăptuirea unității noastre naționale. Dar n'aveam până acum nicio informație despre zburciunile patriotice ale tovarășului Flueraș. A colaborat și dumnealui la *Reichs post*? Frecvența și dumnealui cancelăriile aghiotanților lui Franz-Ferdinand? A făcut și dumnealui vreo declarație de supunere, pe vremea războiului, în Camera dela Budapesta? Cu ce a contribuit la triumful ideii naționale, internaționalul d. Ion Flueraș? Să ni se dea răspunsul repede, căci nu voim să rămânem cu o lacună atât de mare în cunoștințele noastre de istorie contemporană!

„Societatea Atleților Spirituali”. — Imprejurarea ne face să putem judeca, în deplină cunoștință a relelor constatate, felul cu desăvârșire defectuos cum se alcătuiește repertoriul Teatrelor noastre Naționale din provincie. Clujul ne înfățișează spre judecată o pildă clocventă. Nu cunoaștem, până acum, decât două criterii, după care se face alegerea pieselor reprezentate actualmente pe această scenă. Cele două criterii sunt: întâmplarea și bunul plac al actorilor. Oricine poate să mărturisească, fără prea multe studii speciale, că ar mai trebui cel puțin încă unul, care, în practică ar avea sarcina să lupte cu celelalte două. S'ar conveni, adică, să se amestece aici și directorul Teatrului. (Dacă s'a dovedit, într'adevăr în mod definitiv, că ajutorul comitetului de lectură în această materie e ineficace). Am dori să vedem, cu alte cuvinte, cum repertoriul Teatrelor Naționale din provincie devine rodul bine coapt al unui program chibzuit, al cărui priceput autor știe să împace gustul publicului cu oarecare cerințe de ordin literar, satisfăcând alternativ scopul distractiv cu unele preocupări de artă. Pentru a-și îndeplini prima parte din însărcinarea sa directorul ar trebui să știe

unde să se oprească. Pentru a o realiza pe cea de a doua, să-și dea seama până unde e dator să meargă. Așa cum se procedează acum, se ating tocmai rezultatele contrarii. Nici artă nu se face, iar spectatorii, oameni, în definitiv, cu totul inocenți, se plictisesc mortal. Experiența am făcut-o zilele trecute, când nu se știe sub ce sugestie, s'a reprezentat pe scena Teatrului Național din Cluj comedia satirică a lui George Duhamel: *Societatea Atleților Spirituali*, o șarjă destul de fină împotriva excesului de intelectualism al societății moderne. N'am prea găsit interesul de actualitate, pe care o asemenea piesă de teatru îl poate deștepta în mijlocul publicului din Ardeal. Ne-am zis, totuși, poate are dreptul și acest public, să fie ținut în curent cu preocupările scriitorilor apăsători apăruiți în arena literară de după război. Dar, n'am înțeles nici un moment, pentru ce s'a înscenat această piesă în condiții atât de inferioare, încât să rezulte o falsificare completă a sensului comediei și o întunecare totală a obiectivelor urmărite de autor. În locul ironiei, am văzut apărând grotescul. În locul liniei caricaturale, o strămbătură de bălci. Sărmanul Duhamel! Nu era mai bine să nu fi fost prezentat de loc în fața spectatorilor (de altfel puțini) de deunăzi, decât să fie astfel maltratată? Directorul Teatrului Național din Cluj, d. N. Bănescu, care e un distins profesor universitar și un cărturar subțire, tot nu se hotărăște să intervină odată în gospodăria ce i s'a încredințat, pentruca asemenea experiențe riscate să nu mai fie posibile? Nu-i trebuie, pentru aceasta, decât foarte puțină bunăvoință, și un răgaz de două ceasuri pe zi, închinat instituției de care se îngrijește. Greșim. Încă ceva: convingerea, că atunci când repertoriul unui Teatru Național ajunge la discreția întreprinzătorilor, poate să vină zidarul și să dea firma jos...